

Cu condeiul și lupa prin Balcanii de azi

De **George Kun**

Continuare



24) Am observat că în Croația, lipsa generală de entuziasm pentru "litera legii" face viața mai ușoară pentru toți, incluzând, evident, și oamenii cinștiți care în alte părți ale lumii suferă din cauza a câtorva "mere stricate".

De obicei bicicletele sunt închiriate într-un sistem bazat pe "onoare": nu se cere nici act de identitate, nici cauțiune. Se notează doar ora închirierii și prenumele dat de client. Nici bicicletele nu au semne particulare de identificare pe ele, cum ar fi culori, sigle, plăcuțe, etc., doar o mică etichetă autoadezivă cu numele firmei pentru a-i aminti clientului unde să returneze bicicleta.

Am fost de-a dreptul intrigat de riscurile de a conduce o asemenea afacere cu atâta relaxare și am discutat cu patronul de la Marjan, o zonă de agrement întinsă pe un deal mare din Split. Patronul mi-a spus că în ultimii vreo 10 ani a pierdut doar trei biciclete. Se poate să fi fost furate, dar e mult mai probabil că au fost abandonate de biciliști extenuați, care au luat autobuzul. El închiriază în jur de 150 de biciclete

zilnic. Nu era nevoie să-și hărțuiască clienții, nici să-și facă dureri de cap cu birocrăția. Mi-a plăcut mult atitudinea lui și sunt convins că nu exagera.

25) La fel de surprinzătoare a fost și afacerea de închiriere a caiacelor. Nici acolo nu se cerea vreun act de identitate sau cauțiune, un caiac era mult mai greu de furat ca o bicicletă. Aspectul cel mai șocant pentru mine era atitudinea total relaxată, chiar iresponsabilă, așa zice, privind siguranța activităților sportive pe mare. Vestele de salvare, în măsura în care erau disponibile, erau cu totul opționale, iar novicii și ignoranții care le considerau prea calde ori prea incomode, erau lăsați să se aventureze pe mare fără ele.

26) Viața pe plajă în Balcani este prin excelență o experiență hedonistă în această parte a lumii binecuvântată cu veri lungi și ierni blânde. Dacă bronzatul la soare, plimbările pe plajă, mâncatul, băutul și practicarea unor jocuri sportive sunt activități obișnuite, înotul în mare le întrece pe toate. Coasta Dalmației este una dintre cele mai curate din lume, cu o mare de obicei calmă, cu apă albastră și transparentă, protejată de multe insule frumoase. Deși în plin sezon hoardele de turiști literalmente invadează coastele Dalmației, populația locală este la fel de prezentă și activă pe plaje. În general nu sunt zone distincte sau rezervate pentru "străini". După o zi de lucru tipică, mulți oameni se îndreaptă spre plaje direct de la lucru și savurează timpul rămas până la amurg.

Cu timpul, oamenii, fie ei turiști sau localnici, învață pe propria piele că viața pe plajă este departe de a fi doar recreație lipsită de griji. Ea este "locul de muncă" pentru hoții de tot felul, maturi, minori, cu spectru larg, hoții de buzunare și escrocii. Ei sunt oameni foarte creativi și mereu la curent cu experiențele anului precedent.

În această vară, furtul pantofilor, al portmoneelor și poșetelor se făcea cu metode noi. Procedura era următoarea: o fetiță foarte drăguță și prietenoasă, de vreo 5 ani, se apropia de un cuplu care făcea plajă și o ruga frumos pe femeie să o lase să încerce și să se plimbe puțin cu pantofii ei de oraș, mai ales dacă aceștia arătau scumpi. Cei mai mulți oameni aveau la ei atât sandale de plajă, cât și pantofi mai buni pentru mers în oraș după plajă. De obicei bărbatul din cuplu găsea că ar fi nostim să privească fetița mergând prin nisip în pantofii peste măsură de mari ai partenerei sale. Femeia nu se opunea, mai ales că avea și aprobarea bărbatului. Fetița se plimba puțin, până ce distracția își pierde farmecul, apoi se descălța rapid și o lua la goană cu pantofii în mână spre mama și antrenarea ei care prelua prada.

Se practica chiar o schemă și mai sinistă. Când atenția tuturor era concentrată asupra fetiței "amuzante" cu pantofii ridicol de mari, femeii i se fura portmoneul. Pantofii erau de obicei returnați, dar între timp al treilea complice era deja departe cu portmoneul.

27) La fel ca și plaja, piața de fructe și legume are propriile sale particularități cu ample posibilități de manipulare. Dacă cineva privește cu poftă o lubeniță, chiar înainte ca acesta să întrebe de preț, vânzătorul va tăia cu briceagul un dop piramidal din mijlocul lubeniței și îi va întinde spre degustare bunătatea roșie, în vârful briceagului. De obicei "dopul" este dulce și succulent și acest fapt împreună cu obiceiul de a tăia lubenița "doar pentru client" duce invariabil la două lucruri: a) lubenița se vinde și b) prețul lubeniței este supraevaluat.

28) Cum e deseori în viață, momentul potrivit e totul, foarte adevărat și în piața liberă de alimente. Dacă vii după-amiază, în jurul orei de închidere, vânzătorii te vor hărțui să cumperi ceva, chiar toată marfa rămasă, pentru o fracțiune din prețul de dimineață. Dacă cumperi niște fructe sau legume, îți vor adăuga pe gratis câte ceva din rămășițele de pe tejghea.

Motivul este simplu. Este prea mare bătaie de cap pentru negustori să care din nou produsele acasă, de multe ori foarte departe de oraș. Am verificat această tehnică, încercând să returnez o parte din "surplusul" de produse, înainte de a achita totul, pretextând că sunt prea greu de cărat și în același timp refuzând să plătesc suma suplimentară. De fiecare dată, fără excepție, fermierul vânzător a refuzat să ia ceva înapoi, nici măcar nu l-a deranjat că nu va fi plătit în plus.

29) Majoritatea alimentelor de pe piața liberă sunt proaspete și gustoase. Totuși, fructele și legumele sensibile sunt stropite cu chimicale și tratate împotriva diversilor dăunători. Există un mit larg răspândit, în special printre străinii ignoranți în ale agriculturii, și anume că pe piața liberă din Balcani toate produsele sunt 100% organice. Gustul proaspăt și aromele naturale ale majorității fructelor și legumelor ajută la perpetuarea acestui mit.

Mă uitam la niște piersici uriașe când un turist englez mi s-a adresat cu un comentariu de genul "Noi cumpărăm zilnic aceste piersici, ele sunt 100% organice și au un gust grozav". Am dat politicos din cap în semn de aprobare, apoi l-am întrebat pe vânzător în croată dacă piersicile sunt organice și nestropite. El a răspuns repede și onest că este imposibil să nu stropești piersicile, deoarece ar fi atacate de gândaci, ori în scurt timp ar deveni urâte și neapetisante și oricine care susține altceva este un escroc.

I-am mulțumit pentru onestitate și cumpărând de la el niște piersici, l-am întrebat de ce acei englezi vorbesc prostii? Mi-a spus că el a încercat să le explice adevărul, dar engleza lui era la fel de slabă ca și croata lor așa că ei au încetat să mai întrebe iar el a continuat să vândă.

30) Documentarea mea pentru excursia în Balcani a fost o investiție excelentă, așa cum s-a dovedit la fiecare excursie, oriunde ar fi fost. Croația este o țară relativ mică, dar are o varietate extraordinară de atracții naturale. În timp ce turiștii

obișnuiți vizitează Croația în primul rând pentru plajele sale, țara are mult mai multe de oferit. Munții și lacurile sunt la fel de spectaculare și îți poți face o imagine asupra acestor comori de o frumusețe sălbatică vizitând Parcurile Naționale, cum ar fi Krka, Paklenica, Plitvice Jezera, Velebit, Mljet și altele. O problemă majoră pentru vizitatorii care nu și-au făcut "temele de casă" este că aceștia pot rata o mulțime de atracții deoarece chiar în plin sezon broșurile lipsesc în majoritatea acestor parcuri, chiar și la Centrul pentru Vizitatori. Mai mult, personalul este adesea nepoliticos și destul de ignorant, situație tipică pentru joburi de vară cu studenți neinstruiți.

Marcajul traseelor și semnele care indică drumul spre unele atracții de top pot fi derutante pentru excursioniștii neexperimentați. Din fericire, chiar dacă te rătăcești, e frumos peste tot. Pe trasee mai lungi nu există nimeni care să-ți dea informații, dar nici să-ți reproșeze că ai încălcat codul de bună purtare sau regulile din parcuri. Este și acesta un avantaj, iar cum majoritatea vizitatorilor sunt adevărați iubitori ai naturii, probleme majore sunt rare.

31) Un rezultat surprinzător al principiului nonșalant și uneori iresponsabil, "trăiește și lasă și pe alții să trăiască" este absența totală a "salvamarilor" pe plajele publice. Este greu de spus cât este economie la costuri și cât este filozofie de viață.

32) Paradoxul balcanic admite definiții variate, deoarece are nenumărate fațete. Una dintre ele este rata foarte ridicată a șomajului în rândul tineretului, chiar dacă lasă impresia că ar duce o viață confortabilă, relaxată și lipsită de probleme materiale. Tineretul balcanic, în special cel din Croația, umple străzile, barurile, cluburile și restaurantele la orice oră din zi sau noapte. Tinerii șomeri arată sănătoși, frumoși, în formă, poartă haine de ultimă modă și adesea scumpe, iar fetele sunt machiate impecabil.

Desigur, lipsa locurilor de muncă lucrative crează mult timp liber, disponibil și da, consumul de mâncare și băutură poate fi menținut scăzut și ieftin în multe stabilimente de distracție. Hainele bătătoare la ochi și extrem de scumpe pot fi obținute prin mijloace de o moralitate discutabilă, dar totuși nu în cazul tuturor și ca atare rămâne un paradox.

Am remarcat că cele mai multe orașe, ba chiar și sate au o piață principală, unde oamenii merg să vadă pe alții și să fie ei înșiși văzuți. Locuri cum ar fi "Stradun" în Dubrovnik, ori "Riva" la Split au o atractivitate notorie și sunt pline de butikuri elegante și terase de cafenea. Ele servesc și ca focar de socializare al orașului, unde localnicii se întâlnesc cu prietenii lor. Există o rutină bine stabilită pentru dinamica locului. Oamenii care vor să întâlnească prieteni se așează la o masă, beau și privesc cu atenție trecătorii.



Pe "Stradun" în Dubrovnik: (de la stânga la dreapta) Marijana și Josko, prieteni din copilărie, Loredana, soția mea și George Kun, autorul.

Oamenii care nu așteaptă pe cineva anume folosesc locația ca pe o scenă, pentru a întoarce capete, pentru a fi admirați, fotografiați, sau urmăriți. Ei trec destul de repede pentru a nu fi opriți, dar suficient de încet pentru a putea fi observați în voie. Printre ei se numără de obicei femei tinere și foarte atractive, femei mai în vârstă încărcate cu bijuterii, sau bărbați gay îmbrăcați ostentativ. Toți umblă cu nasul în sus și se prefac că nu văd pe nimeni.



Vara, orașele și stațiunile, în special cele de pe Coasta Dalmată abundă de viață colorată de stradă, distracții de toate felurile, festivaluri de artă, muzică și chiar spectacole grandioase inspirate din folclor și istorie. Unul dintre cele mai interesante este festivalul împăratului roman Dioclețian, din Split.



În timpul verii, pe străzi și în piețele istorice sau "piazzas" vei găsi mulți muzicanți talentați și formații, cele mai multe locale, dar și unele străine. Ei cântă și peste zi, dar mai ales seara, când oamenii de toate vârstele și categoriile sociale îi ascultă și încep spontan să danseze, uitând de ei.





33) În timpul excursiei mele prin Croația am vizitat Rovinj, bijuteria Istriei, un loc cu adevărat unic. Este construit pe o peninsulă pitorească, cu o biserică în vârf de deal, la care duc străzi înguste, șerpuite, pietruite, pe care se aliniază galerii de artă și expoziții. Am văzut acolo o expoziție foarte reușită a lui Salvador Dali.

Magazine cu suveniruri artizanale de înaltă calitate, magazine de modă în stil butic, mici cafenele, restaurante și vile mici, ca din povești, cu aranjamente florale bogate crescute pe balcoane, toate adăugau orașului un farmec deosebit. Trotuarul și promenada sunt lungi, largi și oferă vederi pitorești asupra micilor insule învecinate, care se pot vizita și la care se poate ajunge cu barca, în cadrul unor excursii organizate, nu prea scumpe. La un moment dat am intrat într-un butic de modă de pe strada principală, unde m-a salutat o fată frumoasă, zâmbitoare, care mi s-a adresat în croată. Vorbea cu un puternic accent rusesc, ceea ce mi s-a părut foarte amuzant. Neavând în plan să fac niciun fel de cumpărături, am trecut la conversația de investigare și am obținut o totală cooperare din partea ei, deoarece i-am vorbit în rusă. Eram mai curios să aflu cum a ajuns ea să lucreze acolo, decât să scotocesc prin hainele la modă de pe rafturi. Vânzătoarea mă interesa mult mai mult decât marfa.

Am aflat că era rusoaică din Ucraina, lucra pentru un salariu de mizerie, trăia împreună cu alte cinci fete într-un apartament vechi cu două camere în afara orașului și avea o singură zi liberă pe lună. Important era că-i plăcea locul, magazinul era șic, clienții erau amabili și bogați, împrejurimile dumnezeiești și viața de noapte excelentă. Părea cu adevărat fericită și era îmbrăcată ca un model.

Am întrebat-o cum se înțelege cu colegile de apartament și dacă venitul îi ajungea ca să se bucure de viață, în special de cea de noapte. Ea m-a măsurat cu o privire pătrunzătoare și mi-a răspuns cu un zâmbet seducător:

– Eu nu-mi văd prea des colegile de apartament și nici nu am cheltuieli prea mari. De obicei sunt invitată la cină pe yahturile frumoase din port, unde primesc și micul dejun. Am reușit să mă stăpânesc și nu am descusut-o ce făcea pe yaht între cină și micul dejun. În schimb am întrebat-o despre competiția locală. Ce poate să-mi spună despre tinerele fete croate care au nevoie de un loc de muncă?

– Am mulți prieteni croați, localnici, care sunt șomeri și așa îmi perfecționez croata. Cei mai mulți nici nu vor neapărat să lucreze, se plâng că munca la magazine este mult prea prost plătită.

– Și atunci cum se descurcă? am întrebat-o.

– Chiar nu știu și nu le întreb, dar întâlnesc multe dintre ele la cină, pe yachturi.

I-am mulțumit și am plecat. M-am oprit la alte trei buticuri, am dat bună ziua în limba rusă și toți patronii mi-au răspuns într-o rusă perfectă, fără accente croate...

34) Aproape oriunde te plimbi pe străzile orașelor și satelor din Balcani, vezi rufe colorate întinse la uscat pe grilaje în afara ferestrelor, pe sfori sau pe sârme lungi, întinse între clădiri, câteodată chiar traversând strada. Ei folosesc un sistem simplu de scripeți pentru a întinde și a aduna rufe. Combinația dintre clima caldă, apartamentele mici și bugetele reduse explică lipsa uscătoarelor electrice în cele mai multe locuri. În orice caz, am văzut lenjerie intimă întinsă deasupra unor flori minunate și arome și sunt convins că șervețelele arome folosite în uscătoarele americane pentru înmuierea rufelor nu puteau concura nici pe departe cu ele.

Va continua.